

E Pol Ka Hor To Tittiegom Ngang lGalesia

*O Rhek Ruk Ktar Kam Keknen Mang E Pol Ka
Hor To Tittiegom Ngang lGalesia*

E Pol tittiegom ka hor ta ngang e Yesus kakro ngaomevek ruk ko mnam a mhe to e Galesia. O Galesia, nong mar o Yuda e. Mar o vrong rhek. Va her e Pol to arhe ta pakvom kam havaeng ngar mang a knovvur. O vrong rhek ri ngat kaelha kmor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar tok, to o Yuda ngat kol a re mang ngar tok, to le kaelha kam hover o papat kam vanker mar orom o vnek akuruk kam re lserppak ngang ngar te, mar o vrong rhek ngak kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, nang kle sim kut kaikkiem o Yuda ngaro keknen kat ge, he nang E Nut kam lol ngaro kerkeknen patgiang ngaiting mar kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum tok. Ko o Yuda ri ngma kerpatter o Galesia te, nga sim kut kaikkiem ngarta keknen to kam paam lurokol, va kam paal mang o ol ngo mamten akuruk, va kam hover o kolkhek akuruk kat.

E Pol tittiegom ka hor ta kam sim keknen ngang e Yesus kakro ngaomevek ruk ko mGalesia te, o mia nga ho lo is hak kam mur kaeharom mar mruo kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum ngaro reha ruk kam sim kut kaikkiem e Moses karo pos tok e. Ii, tpatter mar te, gi e Yesus ka yor tuk to tis kmeharom mor o mia kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik enangthe ngopa

kor mnam mor mang en he kmokpom kar. Va e Pol ta patter mar kat mang a keknen to kmikkiem e Yesus ka pos to a ngaenpaeir, endo kmelongtok mang o mia, nang nong kmikkiem e Moses karo pos kat, he nang E Nut kam higiang ngor.

E Pol Ta Mrung IGalesia

¹ Vae, dok e Pol, a aposel to mkor e Yesus Kristus ko en mruo tmur mon dok kam vle te, ka aposel mruo. Nang nong a gi vrong mhel tang to ta mon dok kam kol a ngaeha ta e. Va nong a gi vrong mhel tang to ta meng dok kmeha kat e. Nove, her e Yesus Kristus mruo arhe to tmur meng dok kam vle te, ka aposel. Ii, va teharom tok, her vgum Kteit E Nut to thover petgim ka nnak kat arhe.

² Ii, va koornopeik tgus ruk ngam kaum kaeha kar dok ngta vle mo kmok kat.

Ko kaittiegom kua hor ta ngang nguk ruk e Yesus kakro ngaomevek ruk ko mnam a mhe to e Galesia.

³ Kua ngarkie ngang Ngor Teit E Nut kar Ngoldaip e Yesus Kristus mang nguk, min kam ring ya mang nguk, va min kmeharom mularo vurkul kmongeik kat.

⁴ Her e Yesus to tmur en En mruo kam yor mang ngor vgum nguaro kerkeknen arhe, he nang E Nut kam susulгим mor petgim o kerkeknen tgus ruk ngat ottek ekam o kerpapat ruk mo mmie tete. Ii, e Yesus tmur en En mruo tok, kmikkiem Ngor Teit E Nut ka mur svil mruo.

⁵ He ekam tok, her E Nut to arhe o mia ngak hover ka munik kngorom kngorom. Lmien hak.

IGalesia Ngat Liepum E Nut Karo Rhek Orom O Rhek Akuruk Yok

⁶ Kho mi kut senkrip kim muk hak, ekam ko tlo vu hok mang tiok e, ko E Nut tring ya mang nguk orom e Kristus ka yor he kvaeng nguk vgum En, he nang muk kmor mnam muk mang. Vanangko tete, mut her kaelha he kam mrua ksir petgim e Yesus ko mut kaelha kam lol o gi vrong mia ngaro rhek akuruk yok, endruk la ppiagar mang a knovvur to yok mang e Yesus he le kaelha kmikkiem mar vat.

⁷ Si o mia ruk endruk ngaro rhek akuruk yok, nangko o rhek ruk endruk nong E Nut karo rhek ruk lsir mang a mi knovvur to e. Nove. Ta nho te, endri ngat pis ko kmuk he kael moruo mnam muk kam kering mularo papat ruk mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen. Ii, ko ngam mi ktua soloum ngartakro mur rhek mruo mang E Nut karo rhek ruk mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen, he nang mar kam kle ho mi kut hos pum E Nut karo rhek ruk o minar orom ngartakor.

⁸⁻⁹ Ko her havaeng nguk tiok he, orom E Nut karo rhek ruk mang a knovvur ngola? Ii, va ko her havaeng nguk kat te, enangthe si mor ruk e Yesus tmur mon mor kmel mor kam vle te, karo mi aposel mruo, ngruak pis ngok kmuk he ksolom ngortakro mur rhek ruk yok mang E Nut karo rhek ruk mang a knovvur to endo, va mguak kael mor ko maktiegom E Nut, En kam re orom mor, mor kam kervavle kngorom kngorom. Ii, i o enangthe a engyel tang kat nak pis ngok kmuk he ksolom ktakro mur rhek ruk yok mang E Nut karo rhek ruk mang a knovvur to endo, va mguak kael en kat ko maktiegom E Nut, En kam re orom en

tok kam kervavle kngorom kngorom tok kat. Kua mien! He ekam tok, ngor kta votam kuario rhek ruk endruk ngang nguk tete kat te, o mia ruk kun pgegom muk tete, endruk ngama hos pum E Nut karo rhek ruk mut her lol tiok, va mguak kael o mia ruk endruk ko maktiegom E Nut kat, he nang En kam re orom mar kam kervavle tok kngorom kngorom tok kat.

E Pol Ta Totok Mang En Mruo Te, E Yesus Ka Mi Aposel Msim To En

¹⁰ Mut him kuario rhek ri he muta pat nngia mang ngar? Mu havaeng dok na! Nok muta pat re te, kua svil kmensireim o mia orom kuario rhek ri? I o nok muta pat re te, koma vle pum a papat to kam svil mang o mia kam ngatkal mang dok kat? Ai, enangthe nguaka vle orom kua keknen to tesgun, endo kam vle pum a papat to kmensireim o mia vop, he nang ngar kam ngatkal mang dok, va ngua mur khenam dok mruo ma mmok tok te, dok nong e Kristus kalkayie msim tok e. Vanangko mgua sim pat na. I o muta pat re te, kua svil kmensireim E Nut orom kuario rhek, ko koma vle pum a papat to E Nut kam ngatkal mang dok? Mare, koma vle pum her a papat to E Nut kam ngatkal mang dok he ksirei mang kuario rhek ri arhe.

E Yesus Mruo To Tenrhek Mnam E Pol

¹¹ Koornopeik, kua svil muk kam mnor mang E Nut karo rhek ruk mang a knovvur, endruk ko her havaeng nguk ormar ko o rhek ruk endruk ngat lo ottek ekam a gi vrong mhel tang e.

¹² Kua mien, ko klo lol o rhek ruk endruk vgum a mhel tang ko tlo en o rhek mnam dok ormar e. Va klo lol ko a mhel tang tlo patter dok orom mar kat e. Nove, ko lol o rhek ruk endruk her vgum e Yesus Kristus msim arhe ko her en mruo tmur engogong dok ormar kmelik mnam dok enang tok.

¹³ Kua mien mang dok tok, ko mut her kol a re to mang dok orom kuaro keknen ruk tesgun ktar mang dok kam lol o rhek ri mang e Yesus, ko koma tagur pum mor o Yuda nguaro keknen. Ii, ko tesgun kom ho mi ktua sovet kam kol a regesal mang E Nut kakro ngaomevek, he kaegom kam rum kim mar ka ngmeang hak.

¹⁴ Va muta mnor mang dok kat te, tesgun kom ho mi ktua sovet hak mang ngor ruk o Yuda nguaro pupnam ngaro keknen ruk ngam kaelkim mor orom mar. Va kom her lol mar kngae kir kim kolenar tgus ruk ngot kaum laut kngae mo kmor.

¹⁵ Ii, tesgun kom pua vle tok, vanangko tennik ktar mang ko ko nan tlo kol dok vop, E Nut tmur mon dok kam vle ngang En mruo, to her kle kring ya mang dok kam vaeng dok kmor mnam dok mang En. To kua laut to E Nut ta sirei

¹⁶ kmengogong dok kmen o rhek mnam dok orom karo rhek mruo ruk mang Khal, En kam polgerik ma mmok ngang dok tok. Tpolgerik ngang dok tok, he nang dok kam kle kngae ko kim o vrong rhek kam havae kngae mang Khal ngang ngar ormar kat. Ii, E Nut tmur kut khenam Khal ma mmok ngang dok tok. He ekam tok, klo vu marer klapsa kngae klol o mia ngaro papat akuruk yok mang Khal nngia nngia e. Nop hak!

¹⁷ Va klo grap kat ngok mYerusalem kam vokom

o aposel ruk ngata ktar klol ngaro reha ko mak-tiegom e Yesus ktar mang dok kat e. Nove, ko her kle klapsa ka grung ngok mArabia ha! To koknaik, yek ko kat kaeknik ngok mDamaskas kat.

¹⁸ Vanang gi ko pekam o pnes ruk korlotge ko ngat nop, to endo yek, ko hera grap ngok mYerusalem kam pakvom ka ptang e Pita, dok kam mnor mang. Vanangko ko gi vrua vle ko kim e Pita kais mo gi kolkhek ruk loktiiek hori orom aktiek e.

¹⁹ Ko pu vokom e Pita, vanangko klo vokom o aposel akuruk kat e. Ko gi vokom e Yems tuk, endo Ngoldaip knopia msim.

²⁰ Vanang mu vokom na, kuario rhek ri ko kait-tiegom mar ngang nguk, ko kaittiegom mar ko pum E Nut kalo keik kmenserpagam mar te, klua ppiak ormar e.

²¹ To ko pekam ko ko ptang e Pita ko tok, ko hera grap kaelha kngae ngok mnam alo mhe ruk e Siria va e Silisia.

²² Vanangko kun mnam o kolkhek ruk endruk E Nut kakro ngaomevek ruk ko mYudea, endruk ngat kor mang mar mang Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen ngat lo vokom dok ka mnor mang dok vop. Nove,

²³ ngat gi lol o rhek mekam mekam mang dok te, “A mhel to tesgun nma kol a regesal mang ngor he kaegom kam kering E Nut karo rhek ruk kmor mnam mor mang e Yesus ormar, her a mhel to tete kat arhe, nam kle kaelha kngae khavaeng o mia kngae, mar kmor mnam mar mang E Nut karo rhek ruk endruk.”

²⁴ Ii, ngat kol a re to mang dok tok, to ngat kle khover E Nut ka munik mekam mekam ekam dok tok arhe.

2

O Aposel Ngat Sir Pekam E Pol Kmenserpagam Karo Rhek Ruk Ngang O Vrong Rhek

¹ To ko pekam o pnes ruk loktiek hori orom korlolo, ko kat kaeknik ka grap ngok mYerusalem kar e Barnabas. Va ko her vaeng e Taitus kmikkiem muo kat.

² Vanangko ngot lo grap kmikkiem a gi vrong mhel ka mur svil ko ta vaeng dok e. Nove, ko grap ngok mYerusalem kmikkiem enang ko E Nut mruo tmur en o rhek mnam dok ko tengogong dok kam havaeng dok kam grap tok. Ii, ko grap ngoguon mYerusalem he smia keknen ngang endruk laol mang kuario reha ruk kom kaeharom mar nngia nngia ngang o vrong rhek, ko koma havaeng o vrong rhek mang e Yesus ko tpis orom E Nut ka tavgo. Ii, ko her kaum kar mar ruk muma hover mar ko mYerusalem, ko gi mar va dok tuk, kam smia halger kuario rhek mang kuario reha ngang ngar. Gi mar va dok tuk tok ko kua gor te, kop mrua ngampaei pum kuario mur reha mruo, endruk ko her eharom mar ngang o vrong rhek tesgun va endruk kua re kmeharom mar ngang ngar kat. Ko kua gor te, endruk laol nga lua tting mang kuario rhek ruk endruk ngang o vrong rhek, he khos kim mar enang tok.

³⁻⁴ Vanang o mia ruk yok, endruk ngama vle pum a keknen to kam paam lurokol ruk ngat gun kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom

kar ngat sei kmenenker mnam mor kam soloum ngarta keknen to endo mang e Taitus to tikkiem dok, he nang mor kam paam en kat ko en a vrong rhek to a Grik. E Taitus tsi vle te, en a Grik, vanangko endruk laol ngat lo ikkiem o mia ruk endruk nga papat to endo, ko endruk laol ngat lua tting mang o mia kam paam e Taitus e. Ii, o mia ruk endruk ko ngma vle pum a keknen to kam paam lurokol tok, ngat sei kmenenker mnam mor kam paam e Taitus tok, gi ekam ko mar mruo ngma ppiak kmor mnam mar mang e Yesus he kvaik kun ma mmek mnam mor, kmel onit ngang ngor kam smia keketar mor kam mnor mang nguaro keknen ko ngom lo kta vle pum o Yuda ngartaro keknen e. Ii, ngat eharom tok, ekam ko mor ruk ngot kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar, o Yuda ngaro keknen ngam lo kta kpom mor, mor kmikkiem mar kat e. Nove, o Yuda ngaro keknen ruk endruk ngat lo kais kam kta kpom mor ekam ko ngot her le kor mnam mor mang e Yesus Kristus he kmokpom kar he. Ii, ngat vaik kun ma mmek mnam mor kam smia keketar mor tok, mar kmegom kam kle kta kvanker mor orom o Yuda ngaro keknen kat ge, he nang ngaro keknen ruk endruk kam kta kpom mor kat.

⁵ Ii, ngat enenker mnam mor tok, vanangko ngot lo vur ruokar kim mar he kpat kam ngan vgum mar kam paam e Taitus hak. Nove, ngot lo vur pat kam ngan vgum mar tok, he nang E Nut karo rhek ruk o minar mang e Yesus kam ho mi ktua vle lsir hak ngang nguk tok ge.

⁶ Ii, endruk laol, endruk muma hover mar ko ngat lol o ngaekmol ruk laol, ngat pua vle te, mar

ruk laol tok, vanangko ko her lua ruokar kim mar ekam ko koma serppak mang E Nut ka papat mruo ti te, E Nut nam lua nho mnam o mia kmikkiem o mia ngaro mnok laol e. Nove. Si mar endruk laol arhe, vanangko ngat lo vur kaenenker mnam dok, dok kam gi vrua soloum kuaro rhek ruk koma havaeng o vrong rhek ormar orom ngartaro keknen mruo e.

⁷ Nove, parem ko, ngat kle va kol a pat vgum dok kam mnorvek pum dok yek te, E Nut ther mi el a ngaeha to kam havaeng o vrong rhek mang a knovvur ko maktiгом dok. Mare, dok kua vle gi enang e Pita ko E Nut ther mi el a ngaeha to kam havaeng o Yuda mang e Yesus ko maktiгом e Pita tok kat.

⁸ Ii, ngat kol a pat mang dok te, E Nut to nam kaeharom karo reha ruk laol ko maktiгом e Pita ngang o Yuda ko tmur mon e Pita kam vle te, ka aposel to tmi kut meng ngang ngar, her mi En to kat arhe nam mur kaeharom karo reha ruk laol ko maktiгом dok tok kat ngang o vrong rhek ko ther mon dok kam vle kat te, ka aposel to tmi kut meng dok ngang ngar tok kat.

⁹ Ii, endri e Yems kre Pita va e Yoanes, her mar e Yesus kakro ngaomevek ruk ko Yerusalem ngalmialaol arhe, endruk lYerusalem ngma pat mang ngar te, mar enang a ho to a hokidek to nma kpom a rek, he nang a rek kam serppak kim tgus tok. Her mar ruk arhe ngat ngan kuaro rhek ruk endruk tok. Ngat ngannik, to endo yek, ngat kol a pat mang dok kam hera mnorvek pum dok yek te, E Nut tmi ring ya mang dok he mi kaen a ngaeha to kam havaeng o vrong rhek kngae mang e Yesus

ko maktiegom dok tok. Ii, ngata mnorvek pum dok tok, to her kle ka tting mang dok kre Barnabas muaro reha kat. To ngat kle kunngir kim muo kam khenam ngaro papat ruk mang nguo ma mmok ngang o mia te, ngata mokpom kar muo, he nang muo kam kta ngae ngok kim o vrong rhek kmeha ngang ngar kat, nang mar kam kle ktua ngae ge, ngok kim o Yuda, mar kmeha ngang ngar tok kat.

¹⁰ Ngat havaeng nguo tok, he lo kaenenker ngang nguo kam soloum moaro rhek orom ke gi keknen tang hak kat e. Nove, ngat kle gi kaenenker ngang nguo kam pat mang endruk ko mYerusalem ko ngma tu kmo tgoluk, he nang ngor kam turang ngar. Va a her gi ngaeha to arhe moma sirei kmeharom kat.

E Pol Ta Sirim E Pita Ko Pum O Mia Ngaro Kerok

¹¹ Vanang tiok mnam a kolkha to e Pita taol kpis ko mAntiok, her dok ta kat arhe ko psom ko pum kalo keik mruo ekam ko tmur kael en mruo ma mmok orom ka keknen to tlo vua sir e.

¹² Ko tesgun, e Pita tsi tting mang o vrong rhek ruk ko tok he ka plong kaemik ko kmar, vanangko ta kle kta kpiem mar kat orom ka kerkeknen to kam tatar mang ngar, to le korim mar hak he lo kat kaemik ko kmar kat e. Teharom tok ekam ko e Yems tmeng klenar akuruk ko mYerusalem ngok mAntiok, he e Pita tle kruokar kim mar he kgorang ngar te, nga her kaeknik ngok mYerusalem he khavaeng o Yuda ruk ngma sovet kmikkiem nga keknen to kam paam lurokol he kmon en orom a

kerkeknen to kam vle ko kim o vrong rhek.*

¹³ Va o Yuda akuruk, endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar, e Pita ta vraik orom ngaro papat orom ka kerkeknen to endo tok kat ko ta vle orom kalo naprai alomin. Ko e Pita tsi mnor te, tlo kais kam tatar mar kmorim mar, vanangko tkorim mar ge. Va e Barnabas, si en kat, tikkiem e Pita kar mar ko ngta vle orom ngaro naprai alomin tok he ngta vraik orom e Barnabas karo papat tok kat.

¹⁴ Ii, ngma vle orom ngaro naprai alomin tok arhe, vanangko ko vokom mar te, ngam lo sim kaikkiem a papat to ta mien e, endo mang te, E Nut kmel mar kam vle la mmok ko pum kalo keik gi vgum ko ngat kor mnam mar mang e Yesus tuk he kmokpom kar. Ko vokom mar tok, to kngae ka psom e Pita ko pum o mia tgus ngaro kerok kam mnganang te, “Yin a Yuda msim va tesgun yi her mrua ksir petgim o Yuda ngaro pos to kle kaikkiem o vrong rhek ngaro keknen, nang lo kat kaikkiem o Yuda ngartakor kat ngola? Vanang nngia ko im le kaenenker mnam o vrong rhek tete kmikkiem o Yuda ngaro keknen?”

E Nut Nam Kael O Yuda Va O Vrong Rhek Tgus Kam Vle La Mmok Ko Pum Kalo Keik

¹⁵ “Lmien te, mor o Yuda tgus ngota pal mnam o usiel ruk mkor mor o Yuda mruo, nang ngot lo pal mnam o vrong usiel tgus ruk mkor o vrong rhek ruk ngat lo lol E Nut karo pos e. Va her mor ri arhe

---

* **2:12:** O Yuda ngma pat te, tkernonho hak kam vle ko kim o vrong rhek, ekam ko o vrong rhek ngam lua paam lurokol e.

¹⁶ ngota mnor mang E Nut te, ngot lo is hak kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum ko ngot kaeha kmikkiem mor o Yuda nguaro pos kat e. Nove. Ngot kle va ka mnor tete te, E Nut nam lo kael a mhel tang hak kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum ka ngaeha to tok. Gi enangthe a mhel to endo naka ktar kor mnam en mang e Yesus Kristus he kmokpom kar na, to endo yek E Nut ner kael a mhel kam vle la mmok ko pum kalo keik. He kmikkiem enang tok, mor o Yuda ngot her kle mi kut kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar he, he nang E Nut kmel mor kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum tok. Ii, ngom lo kat kaeha kmikkiem o Yuda nguaro pos kat e, he nang E Nut kmel mor kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum mar tok. Ngom lo kat kaeha tok, ekam ko ngota mnor mang E Nut he te, En nam lo kael a mhel tang hak kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum ko a mhel nam kaeha kmikkiem mor o Yuda nguaro pos e.

¹⁷ Vanang, ekam ko ngom kael riring a keknen to kam mrua kser mor pum o Yuda nguaro pos, nang gi kael kerok ekam e Kristus, mor kmor mnam mor mang, ko ngot kael riring E Nut kmel mor kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum tok, va ta vle ngang ngor tete te, o Yuda ngaro pos ngat kais kam mon mor orom o kerkeknen ko ngoma kpoot mang ngar ko ngom lo kat kaikkiem mar kat e. He ekam tok, o mia ngam kle kmor la ppiagam e Yesus te, En nam kaenenker mnam o mia kmeharom a kerkeknen to kmor mnam mar mang En tok arhe. Vanangko a papat to endo tlua mien hak!

¹⁸ Nove, mu ngnek na, ko enangthe nguaka ktar mrua kser dok mruo pum o Yuda ngaro pos, nang kle kael kerok ekam e Yesus to koknaik kle kosnok pum o pos ruk endruk he kle kat kaeknik mang ngar kam kat kael kerok ekmar, va her dok ta arhe ko mrua khenam dok mruo ma mmok te, ko hera kpoot mang E Nut kakro pos tok arhe, ko ko ktar mrua kser dok mruo pum ngaro serppak, to kle kat kaeknik mang ngar.

¹⁹ Ii, ko o pos ruk endruk ngama monik kim a yor ngang dok pum kuaro kerkeknen. He ekam tok, ko her mrua kser dok petgim mar vgum tok, he nang ngaro serppak kam yor kun mnam dok, he nang dok kam kol a ngorsang to kam kle mi ktua vle ngang E Nut mruo orom.

²⁰ He ekam tok, ko mur kael kuaro keknen ruk tesgun ngang e Kristus. He ngat her kaum kyor kun mnam dok, gi enang ko en tyor kat. Ii, enang tok kom lo kat kaikkiem kuaro keknen mruo kat e. Vanangko her e Kristus to arhe tel rengmat kun mnam dok he ka khenam karo keknen mruo vgum dok tok. Ii, ko kua ngorsang to kom kaikkiem tete mo mmie, kom kaikkiem gi enang ko kom kor mnam dok mang E Nut Khal to nam kaelongtok mang dok he mur el En mruo kam yor mang dok.

²¹ He ekam ko kom kor mnam dok mang E Nut Khal he kmokpom kar, he nang E Nut kmel dok kam vle la mmok ko pum kalo keik gi vgum tok, va klo gia ngampaei pum E Nut ka ngaeha to kam ring ya mang dok tok e. Vanangko enangthe lmien te, ko kais kmikkiem o Yuda ngaro pos kam mur kael dok kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik

vgum kuario reha ruk vgum o pos tok, va lmien kat te, e Kristus tmur ngampaei orom en mruo kam yor tok kat, vanangko nove.”

3

E Nut Nam Kael O Mia Kam Vle La Mmok Ko Pum Kalo Keik Ekam Ko Ngat Kor Mnam Mar Mang En He Kmokpom Kar

¹ Muk o Galesia, mularo papat ngta tu hak! Muta vle enangthe a mhel them a kerker ormuk he mut mrua ksir petgim e Yesus vgum tok. Ko ko her sim havaeng her muk ruk arhe ma mmok ko kim mularo kerok mang e Yesus Kristus te, ngat krong orom o ot kvat engnang a ho.

² He ekam tok, mu havaeng dok mang ke gi papat ta na. Mut kol E Nunu A Totur vgum ko mut sim kut kaikkiem o Yuda ngaro pos, i o vgum ko mut ngan o rhek ruk mang e Yesus to le kor mnam muk mang? Mu havaeng dok na!

³ Mularo papat ngat ho mi ktua tu hak! Ko tesgun muta ktar kor mnam muk mang e Yesus he kmokpom kar he kol E Nunu A Totur vgum tok. Vanang tete, mut kle kat kaegom kam sim kut kaikkiem o Yuda ngaro pos kat orom mularo serppak mruo kmegom kam mur kael muk mruo kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum mar tok?

⁴ Nok mut her kle ka kpiem E Nunu A Totur enang tok vor. Vanangko, ko ho lo mi kut kais hak kam pat mang nguk lmien tok e.

⁵ Mu havaeng dok na, E Nut nam kaenkrovgem muk orom E Nunu A Totur va kle kaeharom karo reha vang ruk laol kun pgegom muk, vgum ko

mum sim kut kaikkiem o Yuda ngaro pos, i o vgum ko mut her lol o rhek ruk mang e Yesus he kor mnam muk mang En he kmokpom kar?

⁶ Muk, mgua pat mang e Ebrehem he kolkol ekam en na, ko E Nut karo rhek ngat havae mang en orom o rhek ri te, “Nam kor mnam en mang E Nut he kmokpom kar, to endo yek E Nut tel en kam vle la mmok ko pum kalo keik gi vgum tok.”

⁷ E Nut thavae tok, he ekam tok, mguak kol a papat vgum E Nut karo rhek ruk endruk te, endruk ngam kor mnam mar mang E Nut he kmokpom kar enang e Ebrehem tok, her endruk e Ebrehem kaores ruk o Yuda msim arhe.

⁸ Ii, ko tennik E Nut ta ktar mnor he te, ner kael o vrong rhek kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum ko ngat kor mnam mar mang En he kmokpom kar. Ta mnor tok, to kle ka ktar kpavap mang a knovvur orom karo rhek ruk endri ko a mhel tittiegom mar tennik ko E Nut thavaeng e Ebrehem ormar te, “Ngora ngamyammok mang o vrong rhek tgus her vgum yin arhe.”

⁹ He kmikkiem enang tok, ekam ko E Nut tngamyammok mang e Ebrehem vgum ko tkor mnam en mang En he kmokpom kar, va o mia tgus ruk ngat kaenang e Ebrehem he kor mnam mar mang E Nut he kmokpom kar tok kat, E Nut ner le kngamyammok mang ngar, gi enang ko tngamyammok mang e Ebrehem ko tkor mnam en mang E Nut he kmokpom kar tok kat.

¹⁰ Vanangko o mia tgus ruk ngma vle pum o Yuda ngaro pos he kaegom kam sim kut kaikkiem mar kmel riring E Nut kmel mar kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum tok, endri E Nut nma re

orom mar, kmikkiem karo mur rhek mruo ko ngat ittiegom mar te,

“Endruk tgus ngma vle pum E Nut karo rhek ruk ngat ittiegom mar kun mnam E Nut Ka Meer To Orom Karo Pos he kaegom kam sim kut kaikkiem mar kmel riring E Nut kmel mar kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum mar tok, nang lo sim kut kaikkiem mar tgus hak kam lua sarim mar tgus, her o mia ri arhe E Nut nma re orom mar.”

¹¹ Ii, E Nut nama re orom mar tok, ekam ko ngota mmok mang a papat ta te, nong a mhel tang hak to tkais kam mur kael en mruo kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik gi vgum ko nam sim kut kaikkiem o Yuda ngaro pos e. Ko E Nut karo mur rhek mruo ngat havae ma mmok tok te,

“Endo E Nut nma mon la mmok ko pum kalo keik, her en arhe E Nut ner kaen a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang her gi vgum ko tkor mnam en mang E Nut he kmokpom kar.”

¹² Vanang a keknen to a mhel kmegom kam sim kut kaikkiem o Yuda ngaro pos tgus, kam mur kael en mruo kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum tok, en kam kol a ktalhok ko mkor E Nut, a keknen to endo tlo kaenang a keknen to kam gi kor mnam en mang E Nut, kmel riring E Nut kam mur kael a mhel to endo kam vle la mmok ko pum kalo keik he kaen a ktalhok ngang vgum a keknen to tok e. Nove, alo keknen ri ngint lo maenang e, ko E Nut kakro pos ngat kle va khavae te,

“Endruk ngam gia vle pum o pos kmegom kam mur kael mar mruo kam vle la mmok

ko pum E Nut kalo keik vgum mar tok he kol a ktalhok, ngak ngae ka prongyek ka psek kam sim kut kaikkiem mar tgus kam sarim mar tgus hak. To endo yek ngtis kam kol a ktalhok to endo.”

¹³ Vanang her e Kristus arhe, endo ta pet kuon mang ngor orom ka vok kam pet mor petgim a kapnes to E Nut na kaen ngang endruk ngma vle pum o Yuda ngaro pos ruk endruk, nang lo sim kut kaikkiem mar tgus enang tok. Ii, e Yesus tpet kuon mang ngor orom ka vok ko tmur en En mruo kam yor mang ngor he ka vle enangthe tmur re orom en mruo kam yor tok, he nang en kam kol ngua kapnes to endo kuon mang En mruo tok. Ii, tmur re orom En mruo tok, he kol ngua kapnes tok, kmikkiem gi enang ko E Nut karo rhek mruo ngat havae mang En tok kat te, “A gi vrong mhel tang ko ngat krong orom o ot kvat engnang a ho, her endo E Nut ta re orom arhe.”

¹⁴ Ii, e Yesus Kristus tyor enang tok, yek E Nut tkaeharom a ngaelaut to kam ngamyammok mang o vrong rhek her vgum ko ngat kor mnam mar mang en he kmokpom kar, gi enang ko tngamyammok mang e Ebrehem ko ta ktar kor mnam en mang E Nut he kmokpom kar tok kat. Ii, E Nut na ngamyammok mang ngar tok, he nang mor tgus kam kaum kol E Nunu A Totur to E Nut ta ktar el ka tnangal mang tesgun kmen ngang endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar tok.

*E Nut Ka Tnangal To Ngang E Ebrehem Ta Laut
Kir Kim O Yuda Ngaro Pos*

¹⁵ Koornopeik, ngora rere kmikkiem o gi wrong mia ngaro papat na. Ko enangthe a mhel npa ktar kael ka tnangal ngang a mhel langto mang a papat tang kam lgem o rhek kam smia mokpom kar orom ka tnangal to endo, va nong a mhel tang hak to tkais kam kser a mokpom to endo, i o kam soloum a papat tang kat mang a mokpom to endo kat e. Ii, va E Nut ka mokpom to kar mor tgia maenang tok kat.

¹⁶ Ko E Nut thera ktar el ka tnangal ngang e Ebrehem kar kaes, En kam mokpom kar mor orom he. Ii, mu ngnek na, E Nut karo rhek ruk thera lgem o rhek kam mokpom kar mor orom mar ngat lua mon, “E Ebrehem kaores kavurgem” e, he nang En kmel ka tnangal ngang ngar. Nove, E Nut ta kle va khavae te, “Ngor kael kua tnangal to enda ‘ngang inges’.” Mut kol a papat to? He ekam tok, e Ebrehem kaes to endo, en agitgiang e. He en, her Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen arhe.

¹⁷ Kua re ti te: E Nut thera ktar el ka tnangal ngang e Ebrehem kam mokpom kar orom tok. To ko pekam o pnes ruk ngat kais te, 430 ko ngat nop, E Nut tle kaen kakro pos ngang o Yuda kat. To kmikkiem tok, o pos ruk endruk ko ngat pis knaek, ngat lo is hak kam kser kim E Nut ka tnangal he khos kim ka mokpom to ta ktar el kar e Ebrehem e. Nove!

¹⁸ Ko enangthe ta mien te, E Nut nap kael e Ebrehem, en kam vle la mmok ko pum kalo keik, kmen a ktalhok ngang ekam ko nap sim kut kaikkiem o pos, va nak mien kat te, E Nut tgi mrua koham ka serppak kmel ka tnangal to ta ktar el kam mokpom kar he. Vanang nove, ko E Nut ther kle

va kring ya mang e Ebrehem he kael en kam vle la mmok kmen a ktalhok ngang he, ko tennik ta ktar el ka tnangal ngang kam mi kut kaeharom ngang her gi enang tok arhe. He ekam tok ta khenam ma mmok te, E Nut nam lo kael o mia kam vle la mmok ko pum kalo keik kmen a ktalhok ngang ngar vgum ko ngam sim kut kaikkiem o Yuda ngaro pos e.

¹⁹ Nove! Vanang ekam ko E Nut nam lo kael o mia kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum ko ngam sim kut kaikkiem kakro pos, to nngia ko E Nut ten kakro pos ruk endruk ngang o Yuda? Ther gia vle ti te, E Nut ten kakro pos ruk endruk ngang o mia kam khenam ngaro kerkeknen ma mmok ngang ngar mruo te, ngam lo sim kut kaikkiem E Nut karo keknen. Ii, E Nut tenik ngang ngar, mar kam mnor mang ngaro kerkeknen ruk endruk tok, kam ngae kais ko e Ebrehem kaes nak pis, endo tennik E Nut ta ktar el ka tnangal mang ngang he.

Ii, o engyel ngat kol E Nut ka gu he kaen o pos ruk endruk ngang o Yuda ko maktiegom endo tkol o mia ngaro ngnorok.

²⁰ He enang tok, mu vokom na, kmikkiem E Nut ka ngaeha to kmen o pos ruk endruk tok, E Nut ka engyel tkol E Nut ka gu va a mhel langto tkol o mia ngaro ngnorok kat he enang tok alo mhel alomin ri ngint kol nginlo lua nginalo gu enang tok kmen o pos ruk endruk. Vanangko kmikkiem E Nut ka ngaeha to kmen ka tnangal, En mruo ther el ko En atgiang to teharom.

E Nut Kakro Pos Nga Ngaeha Ka Pun

²¹ He kmikkiem a papat to tok, muta pat nngia? Muta pat re te, E Nut kakro pos nga ngaeha ka pun ta sir kim E Nut ka tnangal? Ho mi kut nop hak! Ko enangthe E Nut nap her en o pos ruk endruk enangthe ngap kais kmel o mia kam kol a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik, va o mia ngap her le kais kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik her vgum ko ngam sim kut kaikkiem o pos ruk endruk tok arhe.

²² Vanangko nove! Ko o pos nga ngaeha ka pun nam lua vle tok e. Ko E Nut kakro rhek ruk ngat ittiegom mar ngat havae ma mmok te, o mia ngaro kerkeknen ngma hagam mar kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik. Ii, ngat havaeng o mia tok, he nang mar kam kle kor mnam mar mang e Yesus Kristus he kmokpom kar, he nang E Nut kmaottam ka tnangal to endo en kam kpis lmien ormar enang tok, endo kmel mar kam kam vle la mmok ko pum kalo keik kmen a ktalhok to kam plong vle ko kim En ngnik ngnik ngang ngar her vgum ko ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar tok.

²³ Ii, tiok ktar mang a kolkha to e Yesus tmur el en a mi mhel he mor kmor mnam mor mang en, E Nut kakro pos ngma hagam mor kam vle la mmok ko pum kalo keik. Ii, ngma hagam mor kam vle la mmok tok, he koka tok kmor kngae kais mang a kolkha to endo gi, ko tmur khenam en ma mmok, mor kmor mnam mor mang en.

²⁴ He ekam tok, ngot kol a pat mang E Nut kakro pos te, E Nut tenik ngang ngor, mar kam ho mi ktua nho mang ngor kngae kais mang a kolkha to e Kristus tpis, he nang mar kam ktong ngor ko

kim En, mor kmor mnam mor mang En, he nang E Nut kmel mor kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum tok.

²⁵ He tete ngota vle te, ekam ko e Yesus ther pis mo mmie he ngot her kor mnam mor mang he kmokpom kar, va o pos ruk endruk ngaro serppak ngam lo kta vle kuon mang ngor kam kta nho va ktoot mang ngor kam kta hagam mor kat e.

Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang e Yesus He Kmokpom Kar; Her Mar Ruk E Nut Kles Msim Arhe

²⁶ He enang tok, tete muk tgus ruk mut kor mnam muk mang e Yesus Kristus he kmokpom kar mut kaum ka vle te, E Nut kles ruk muk.

²⁷ Ii, ko muk tgus ruk mut parrur orom E Nut ka munik ko mut kor mnam muk mang e Kristus he kmokpom kar, mut her kaegenkar e Yesus ka yet to ka sgan tok kat.

²⁸ Ii, he kmikkiem enang ko E Nut teharom muk kam vle tok tete, va nam lo sim kta ring te, o mia, mar o Yuda, i o mar o Grik kat e. Va nam lo smia ring kat te, endruk a mhel nma sir pekam mar kmenen mar kmeha ngang ngar i o, endruk a mhel nam lua sir pekam mar kmenen mar kmeha ngang ngar kat e. Va nam lo smia ring kat te, mar la vlom i o la ngokol kat. Ii, E Nut nam lua vle tok, ekam ko o mia tgus ruk ngat kor mnam mar mang e Yesus Kristus he kmokpom kar, E Nut nam gia ring te, mar tgus ngat gia mo is enang a mhel agitgiang.

²⁹ He enang tok, ekam ko mut pal mnam e Ebrehem kaes to e Kristus, va muta vle te, e Ebrehem kaores akuruk kat. He ekam tok, tete, mut kat kais

kam vle mnam E Nut ka tnangal to ta ktar el ngang e Ebrehem tennik he, endo mang En kmel o mia kam vle la mmok ko pum kalo keik.

4

E Nut Nma Meng E Nunu A Totur Ngang Kles

¹ A papat to kua rere mang, ngora keknen kn-gae ngang nguk mang na, kmikkiem mor o Yuda nguaro keknen. Enangthe a teit nama toot he ka nho mang khal to a gi kalyie vop ko nak kol ka ngaekam koknaik kam lol karo tgoluk tgus, va khal to endo nam gia vle vop enang a taven ka gi kalyie to nam kaeha ngang ka laip to nama sir pekam kam gi vrong kaenen mang karo reha. Ii, khal to endo ner sia kol kteit ka ngaekam kam lol karo tgoluk tgus koknaik, vanangko ekam ko en a gi kalyie vop, mor o Yuda ngom kaikkiem ngua keknen to

² kmel a kalyie to endo ko maktiegom kalmialaol va ko maktiegom endruk ngma toot he ka nho mang na, he nang mar kam sir pekam kam gi vrong kaenen mang o reha kam pavloun tok. Ngak kaeharom tok kngae kais ko na her ngae klaut na. To a kolkha lsir to kteit mruo tmur el ngang khal na hera pis ko tlaut he, yek, khal na her is kam kol kteit ka ngaekam he klol karo tgoluk tgus.

³ Ii, ther gia vle lsir ngang ngor enang tok kat. Ko tesgun ko mor tgus ngot gia vle orom nguaro papat ruk enang o gi gnes vop, ko E Nut tlo meng e Yesus vop, va o vrong serppak ruk mo mmie ngaro serppak ngta kpom mor he ksir pekam mor

kam gi vrong kaenen mor mang ngaro reha gi enang a kalyie to endo tok kat.

⁴ Vanangko, mnam a kolkha lsir to E Nut mruo tmur el ngang Khal, en kam kol ka ngaekam mo mmie, E Nut tmur meng Khal mruo kam pis he. Tmur meng ko knan tkol he o Yuda ngakro pos ngaro serppak ngta kpom en kat.

⁵ Ii, E Nut tmeng tok, he nang Khal kam mur kaen ka vok mruo kam yor mang ngor kam pet kuon mang ngor ruk o pos ngama kpom mor he ksir pekam mor kam gi vrong kaenen mor mang ngaro reha vop. Tpet kuon mang ngor tok, kam hong ngor pum o pos ruk endruk ngakro serppak, he nang mor kam kol a serppak langto yok, endo kam vle te, E Nut kles msim.

⁶ He ekam ko E Nut ther lol muk tete te, kles msim, va ther kle kmeng E Nunu A Totur kat, endo Khal mruo ther ktar el ka tnangal mang kam meng kmen ngang nguk, he nang en kmel rengmat kun mnam muk va mor tgus. He her E Nunu A Totur arhe, endo nam kaenserpagam muk kam kvam E Nut kat te, “O-Titou, Papa-o.”

⁷ Ii, he ekam ko E Nunu A Totur tel rengmat kun mnam muk, ta khenam muk ma mmok tete te, mum lo kta vle enang o ngnes ruk E Nut kakro pos ngaro serppak ngta kpom muk he ksir pekam muk kam gi vrong kaenen muk mang ngaro reha kat e. Nove, ta kle va ka khenam muk ma mmok tete te, muma vle te, muk E Nut kles msim he. He kmikkiem enang ko muk E Nut kles msim tok tete, va mut kat kais kam tuur mnam E Nut ka tnangal to ta ktar el ngang e Ebrehem tennik he, endo mang En kmel o mia kam vle la mmok ko

pum kalo keik.

E Pol Nam Vua Svil Kam Ya Mang IGalesia

⁸ Tesgun ko mut lua mnor mang E Nut vop, muma vle pum o gi vrong serppak, mar kam komor kim muk orom ngaro ngaur he gi kaenen muk kam sim kut kaikkiem mar mruo. Vanang o serppak ruk endruk, ngam lo kaenang E Nut msim hak.

⁹ Vanang tete, ko muta mnor mang E Nut, i o kam havae lsir te, ekam ko E Nut ta mnor mang nguk, to nngia ko muta kta hortgi he kaeknik mang o vrong serppak ngaro ngaur, he nang muk kmel riring E Nut kmel muk kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum o Yuda ngaro pos tok? Ii, mut her kat kaeknik mang o serppak ruk ngat ottek mo mmie he kael mar ktar ko pum mularo kerok ka mnang ngaro serppak kam kta komor kim muk. Ko o serppak ruk endruk ngam lo eveep hak kmeharom o mia kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik e. To nngia ko muta kta svil ngaro serppak kam kta komor muk orom ngaro ngaur, muk kmikkiem mar kat?

¹⁰ Ko o pos ruk endruk, ngam gi vrong kaenen muk mang kam tagur pum o gi vrong keknen kmel a totu mang o kolkhek akuruk, a kenho ko ta mulie he ka mmok, o venloot akuruk va o pnes akuruk, muk kam paal mnam mar kam sim kut kaikkiem o keknen ruk endruk.

¹¹ He ekam ko mum kael riring E Nut kmel muk kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum mar tok, kua gor te, nok ko her koham kua serppak he vgum kuario reha ruk kue vu sovet kmeharom mar ngang nguk vor.

¹² Koornopeik, ko ho mi kut kaurur kim muk te, mguak kta hortgem mularo keknen kat he kaegenkar kua yet to ka sgan, gi enang ko tesgun ko her ktar hortgem kuaro keknen he kaegenkar mula yet to ka sgan tok kat. Ii, kua rere mang nguk kam hortgem mularo keknen kam vle enang dok ko tete E Nut nam lo kta vokom dok orom o Yuda ngaro pos kat e, he nang En kmel dok kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum mar tok kat e. Parem ko, nma vokom dok orom e Yesus he kael dok kam vle la mmok ko pum kalo keik her gi vgum e Yesus tuk tok arhe.

Ii, tesgun kua vle tok kar muk he mum lo kaesik ngang dok he lua rere kim dok e.

¹³ Ii, mut kais kam pat mang dok ko tiok mnam a kolkha to ko pakvom kam pis ko kmuk, ko pis ko kmuk ekam ko ko kol a yor langto he ngua her gia vle ko kmuk. To enang tok, ko her pakvom kam havaeng nguk mang e Yesus kat.

¹⁴ Ii, mut si vokom dok orom kua yor to endo ko her el reha ngang nguk orom, vanangko mut lo itgung dok he klikim dok petgim muk kat e. Nove, mut kle va ksirei kam vaeng dok ge, gi enangthe dok E Nut ka engyel langto, i o enangthe e Yesus Kristus msim to dok kat.

¹⁵ Ko kua mnor mang nguk he te, tiok ko mut vokom dok orom kua yor to, si mularo kerok va enangthe mup kais va mup gia sirei hak kam kalagam mar he kaenik ngang dok kam turang dok ormar. Vanangko tete, nngia ko mularo papat ngat kle kta hortgi, nang mut lo kta sirei mang dok tok kat?

¹⁶ Nok pathe tete ko her el imuo kun pgegom

dok va muk kam havaeng nguk mang e Yesus karo rhek ruk o minar vor?

¹⁷ Ii, o mia ruk kun pgegom muk ngam pe gia sovet kmelongtok mang nguk, vanangko kun mnam mar mruo ngam lua svil kam ya mang nguk e. Nove, ngam kle va ka svil mang nguk kam likim dok, nang kle kait muk kam sovet kmelongtok mang ngar ge.

¹⁸ Vanang ta ya ngang nguk enangthe o mia ngpa plong kaelongtok mang nguk mo kolkhek tgus. Vanangko ngaka mien orom nga keknen to endo kam ya mang nguk. Dok, kom lo sia vle ko kmuk, vanangko koma mien orom kua keknen to kam plong kaelongtok mang nguk kam ya mang nguk gi. Vanang mar, nove.

¹⁹ Ii, muk o Galesia, muta vle ngang dok enang koles msim ko kom kaelongtok mang nguk. Ii, va dok koma vle enang a vlom to tre kam kol kalyie ko tkaimim, en kam kol. Ko ko kta kolkol a nganngannes mang nguk vgum o mia ruk ngam pe gia kaelongtok mang nguk. Ii, va ngua kol a nganngannes to endo tok, kngae kais ko mguak laut orom o papat ruk mang e Kristus karo keknen mruo ko nga kael rengmat kun mnam muk.

²⁰ Koma kolkol a nganngannes kun mnam dok, ko kuario papat ruk mang nguk ngma kervavle hak, va kua vok nam vu kael ring nguk, dok kam vle ko kmuk tete. Ko enangthe kopa vle ko kmuk va ngua lo kat kais kmittiegom kuario rhek ri lesik ngang nguk enang ti kat e.

A Ngothoi To Mang E Hangar Va E Sara

²¹ Vae, muk ruk muma tagur pum a papat to te, E Nut kam vokom muk orom o Yuda ngaro pos ko

muta svil ngaro serppak kam komor kim muk vop, mu havaeng dok na. Mum smia mmok mang o pos ruk endruk gi?

²² Ko ngat ittiegom E Nut kakro pos ruk mang e Ebrehem te, e Ebrehem ta teit mang klo hal alomin. Ii, e Ebrehem ktavlom msim to e Sara. Vanang a mhel nam lua sir pekam e Sara kam lo kaenen kmeha ngang. En tkol khal mang e Ebrehem. Va a vlom sie to e Hangar, en e Ebrehem ktavlom to e Sara nama sir pekam en kmenen kmeha ngang. Va e Hangar tkol kat khal kat mang e Ebrehem kat.

²³ Endo e Ebrehem ktavlom to e Sara nama sir pekam en kmenen kmeha ngang, en tel ka vrek mang e Ebrehem orom e Ebrehem kta serppak mruo. Vanang ktavlom msim to e Sara, endo a mhel nam lua sir pekam kmenen kmeha ngang, en tle el ka vrek mang e Ebrehem kmikkiem E Nut ka tnangal to ta ktar el ngang e Ebrehem mang khal to e Sara nera kol he.

²⁴ To mu vokom na, kua koka ngang nguk mang alo vlom ri ko nginta vle enang E Nut kalo mokpom alomin ruk tel min kar karo mia. Ii, a vlom langto ta vle enang E Nut ka mokpom to tel kar karo mia kuon kia Vul To E Sainai, ko E Nut kakro pos ngma sir pekam kles ruk nam kaenen mar kam sim kut kaikkiem mar, he nang E Nut kmel mar kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum mar tok. Ii, a vlom to ta vle enang a mokpom to endo her e Hangar to arhe.

²⁵ Ii, a ngaelmir to orom e Hangar ta vle gi enang a mokpom to E Nut ta ktar el tennik kar karo mia mruo kuon kia Vul to e Sainai ko mArabia.

Va a rengmat to e Yerusalem mo mmie tete ta

vle enang e Hangar kat, ekam ko E Nut kakro pos ngaro serppak ngma komor kim o Yerusalem tgus he ksir pekam mar kmenen mar kam sim kut kaikkiem kakro pos tgus hak, he nang E Nut kmel mar kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum mar tok.

²⁶ Vanang a rengmat to e Yerusalem langto yok ta vle kat, endo kuon ma volkha. He her mor ruk lYerusalem, mor ruk ngoma kor mnam mor mang e Yesus he kmokpom kar, o pos ruk endruk ngam lo kta sir pekam mor kam lo kaenen mor kam sim kut kaikkiem mar kat e. Ngot gia vle enang e Ebrehem ktavlom msim to e Sara, endo o pos ngam lua sir pekam kam lo kaenen kam sim kut kaikkiem mar kat. Ii, e Sara ta vle enang a rengmat to endo, he ngot pal mnam a vlom to endo ka ngausie msim he kmon ngor nan orom.

²⁷ Ii, Imien tok, ko ngat koka kmittiegom E Nut karo rhek ruk mang a rengmat to endo te,

“Yindo a vlom to tgi mait he lo kol kalyie ngang in vop, ngiak sirei. Yindo kalyie ngang in tlo kaimim yin kam kol vop, ngiak hop he ka prik ka prik kam vui klik kam kni. Ko ye sia vle enang a rengmat to a gi lolmiammok ko nong kles ngang in tete, vanangko koknaik yindo yi gi mait iles mruo ngar ngae ksei kam khor hak kir kim kaorpeik ruk mkor endo ta ktar llues mang itngokol.”

²⁸ Yu! Va koornopeik ruk muk, mut gi kaenang e Ebrehem khal to e Isak kat, ko mut pis te, E Nut kles msim her vgum E Nut ka tnangal gi enang e Isak tok kat.

29 Ii, mut gi kaenang e Isak kat ko tennik e Ebrehem khal to tpis ekam e Ebrehem ka serppak mruo tkol a regesal mang e Ebrehem khal e Isak ko tpis kmikkiem E Nut ka tnangal orom E Nunu A Totur ka serppak. Va o mia ngma kol a regesal mang nguk gi enang tok tete kat arhe.

30 He ekam tok, mguak kan e ngang endruk nga sia kol a regesal mang nguk tok? E Nut kakro rhek ngat havae nngia? Ngat havae ti orom e Sara karo rhek mruo ruk ngang katngokol te,

“A vlom sie to koma sir pekam kmenen kmeha ngang dok, ngiak likim en kar khal petgim muo, ekam ko khal to endo tlo is hak kam tuur mnam o tgoluk ruk mkor ko hal mruo, ko nak kol kteit to yin ila ngaekam. Ko her dok ta arhe, dok to nong a mhel tang to nama sir pekam dok, kmenen dok kmeha ngang.”

31 Koornopeik, kmikkiem kuaro rhek ruk endruk kua havaeng nguk ti te, ngot her lua pal mnam a vlom to a mhel nma sir pekam kmenen kmeha ngang e. Nove, ngot her kle kpal mnam a vlom to nong a mhel tang to nama sir pekam dok, kmenen dok kmeha ngang.

5

E Yesus Thong O Mia Pum E Nut Kakro Pos Kam Susulgim Mar Orom Ka Yor

¹ Ii, e Yesus tpet E Nut kakro pos ngaro serppak kuon mang ngor, mor kam lo kta tagur pum mar, he nang mor kmel riring E Nut kmel mor kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum mar tok kat. He ekam tok, mguak sir lserppak kim o mia, nang lo kat kael muk ngang ngar kam kta vanker muk

orom o pos ruk endruk, he nang muk kam lo kta tagur pum mar, mar kam lo kaenen muk kam sim kut kaikkiem mar tok ko ngat lo kta kapom muk kserpagam muk kat e.

² Mgua gia nho ekam kuario rhek ruk endri na! Dok e Pol, kua havaeng nguk te, enangthe mupa ngatkal mang a gi pos to atgiang, enang endo o mia kam paam muk, he nang muk kmel riring E Nut kmel muk kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum tok, va e Kristus ka yor tlo kat kais hak kam turang nguk kam vle la mmok kat e.

³ Ii, va ngor kta votam kuario rhek ri ngang nguk kam havaeng nguk kat te, ani mhel to npa ngatkal mang a gi pos to atgiang, enang endo o mia kam paam en, he nang en kmel riring E Nut kmel en kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum tok, va a mhel to endo na ngaie ho mi ktua rum o pos tgus hak kam sim kut kaikkiem mar kam sarim mar tgus kat na, to endo yek, na kais kam mur kael en mruo kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum ka ngaeha mruo tok.

⁴ Ii, muk ruk mut kaegom kam mur kael muk mruo kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum mularo reha mruo ruk ko mum sim kut kaikkiem E Nut kakro pos, va her muk ruk mut mur khenam muk mruo ma mmok te, mut her kser muk mruo petgim e Kristus ka yor arhe, nang her kle mur el muk mruo malhagenmok hak mang E Nut to nam vua ring ya mang nguk orom.

⁵ Ii, muk mut her mur el muk mruo malhagenmok mang E Nut tok, vanangko mor ngot kor mnam mor mang e Kristus he kmokpom kar, va ka nho mkor E Nunu A Totur, En kam mi kut kael

mor kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum tok. He E Nunu A Totur nam kaenkrovgem nguaro ngaongtok kam putput mang en kmel mor kam vle gi enang tok arhe ko ngoma vle kpaneng en kmeharom tok. Nang ngom lua nho mkor E Nut kakro pos kam her mi kut kael mor kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum ko ngot sim kut kaikkiem mar e. Nove.

⁶ Ko mor ruk ngoma kor mnam mor mang e Yesus Kristus he kmokpom kar ngom lo kta serppak mang a keknen to kam paam lurokol, i o endo kam lua paam mar kat e, ekam ko nong a serppak tang mkor o gi vrong keknen tgus to tis kmel mor kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik e. Nove, a her gi keknen to kmor mnam mor mang e Yesus tuk to tis, endo ngrua mrua khenam ngang o mia orom ngua keknen to kmelongtok mang ngar.

⁷ Tiok mute sim kaikkiem a keknen to kmor mnam muk mang e Kristus he, vanangko erieto taol eltoot orom ktakor he ka vraik orom mularo papat kmelha ka kser mar, he khagam muk kam lo kat kaikkiem o papat ruk o minar?

⁸ Endo trere mnam muk orom o papat akuruk yok, en tho lo ottek ekam E Nut to ta ktar vaeng nguk kmor mnam muk mang En e. Nop hak!

⁹ Mu vokom na, “Ke ngaor to ngma mon te, ke yis to ke sie hak tkais kam movavaik kar a bret ka mit to tgus a katlar he kle ho khimhim kam laut to kle ho gia hibul hak vgum.”

¹⁰ Vanangko dok, koma kor mnam dok mang Ngoldaip he kmokpom kar va kvaro papat ruk mang ngat ho mi ktua serppak hak te, mguer lua pat kmikkiem o papat akuruk yok endruk enang

a yis to e. Ko ani vrong mhel to tkaegom kmel moruo mnam muk orom ke papat to ke sie kam kering mularo papat ruk mang e Yesus orom, va klua mnor mang en, vanangko E Nut ner ho mi ktua vanker a kapnes kuon mang hak.

¹¹ O Yuda ngam kaoppom o rhek mang dok kam ppiak mang dok te, koma plong havaeng o mia vop kam ngatkal mang a keknen to kam paam lurokol, he nang mar kmel riring E Nut kmel mor kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum a keknen to tok. Vanangko mu vokom na! Enangthe o Yuda ngpa mien mang dok tok, va nngia ko ngma kol a regesal mang dok vop? Ii, enangthe lmien mang dok te, koma plong havaeng o mia kam paam lurokol kmel riring E Nut kmel mar kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum a keknen to endo tok vop, va kuario rhek ruk mang a serppak to mkor e Yesus ka yor to engnang a ho, endruk koma hahavae orom mar, ngam ho lo kat kais kmel resik mnam o Yuda ruk endruk kat e. Vanangko, nove. Kuario rhek ruk endruk ngam ho mi kut kael resik mnam mar vop.

¹² Yu! Va te mar gi, mar gi, endruk ngam kaegom kam kser mularo papat orom nga keknen to kam paam lurokol tok, o mia nga lo kais kam gia paam mar to korim mar e. Nga ho mi ktua ngamtang kim mar mruo hak kam mrua ngnit mar ha.

¹³ Ii, koornopeik, muta vle enang ko ko havae, ko E Nut tvaeng nguk kmor mnam muk mang e Yesus. Ko ta kser E Nut kakro pos ngaro serppak petgim muk. Teharom tok, he nang muk kam kle va korim ngaro serppak hak he lo kta tagur pum mar ko ngam kaenen muk kam sim kut kaikkiem

mar. Pu lmien tok, vanangko mgua lo kais kam pat re te, e Yesus ta kser o pos ngaro serppak ruk endruk petgim muk hak, he tete mut her kais kam her gi vrong ngam muk mruo ekam mularo pkor ngaro svil ruk ngam kaenen muk kam tmar kim mar e. Nove. Mguak kle va kmo khenam mo kmuk te, mum kaelongtok mo kmuk he kaeha mo kmuk kat.

¹⁴ Ii, mguak kaeharom tok, ekam ko E Nut kakro pos tgus ngma sir kuon malpgem a pos to enda te, “Ngiak kaelongtok mang o mia, gi enang ko im kaelongtok mang in mruo.”

¹⁵ Vanangko, tete muma vle enang o pendol ruk ngma plong mo elat mar va mo im mar mruo. Vanang mguak ngangreal ngang nguk, matok mguer mrua rum kim mula mokpom to endo mo nguk mruo tok.

E Nunu A Totur Karo Keknen Ruk Lyar Kun Mnam O Mia Ngaro Vurkul

¹⁶ Ekam tok, kua havaeng nguk te, mguak kaikkiem a serppak to mkor E Nunu A Totur, he nang mguer ho lo is hak kam mrua ngam muk mruo ekam mularo pkor ngaro svil kam tmar kim mar.

¹⁷ Mguak kaeharom tok, ekam ko mularo pkor ngaro svil va E Nunu A Totur karo svil ngma mo kokheng ngar kmo im mar. Ii ngma mo im mar tok kam hagam muk kmikkiem ani ngaeha to mut re kmeharom.

¹⁸ Vanang enangthe mupa tting mang E Nunu A Totur tuk, En kam ktong nguk kmeharom karo svil mruo kun mnam muk, va E Nut kakro pos ngaro serppak ngat lo kat kais kam kta kpom muk he

nang muk kmel riring E Nut kmel muk kam vle la mmok ko pum kalo keik vgum mar tok kat e.

¹⁹ Vanang o mia ngaro pkor ngaro svil ngma khenam ngaro reha ma mmok orom o kerkeknen ruk endri te: kam mo vret mar, kam ru pum o sle, kam mrua ngam mar mruo ma mmok mang lraip va lurokol,

²⁰ kam totu pum o vrong matpil ngaro serppak, kam kemmeng o vrong tarmki ngaro serppak, kmelat o mia, kam seneker o mia, kmesik kim o mia pum ngaro tgoluk, kmesik kuon mail, o mia kam gi kaelongtok mang ngar mruo kam hover ngaro mnok tuk, o papat ruk kam kser o valngneik, kam vraik orom o mia ngaro papat,

²¹ kam kerpapat mang o mia orom ngaro tgoluk, kam vu kaivie he kveve he nang ker sirei mang lraip va lurokol. Ii, o mia ngaro pkor ngaro svil ngma khenam ngaro reha ma mmok orom o kerkeknen ruk endri va orom o keknen akuruk ngma vle enang endri tok kat. He ekam tok, ngor kta votam kuaro rhek ngang nguk tete kam kat kaengorang nguk ormar, enang tesgun ko ko ktar engorang nguk ormar tok kat kam havaeng nguk te, o mia ruk ngam kaeharom o kerkeknen ruk enang endri, ngar lo is hak kam kol a ktalhok ko mkor E Nut he ka tavgo kam vle kuo mang ngar e.

²² Ii, o mia ngaro pkor ngaro keknen ngma vle tok arhe, vanangko E Nunu A Totur karo keknen ngam kle ktua vle ge ko En nam kle ktua khenam karo keknen ma mmok orom karo keknen ruk endri te: kmelongtok mang o mia, kam sirei, kam vle orom a vrek longeik, kam lo marer kmesik, kam vle lya ko kim o mia, kam ya mang o mia, kam

vle ko kim o mia orom o keknen ruk o minar,

²³ kam ho mi ktua vle ngang o mia te, a sim re, va o mia kam sim ktua nho ekam ngaro pkor ngaro svil kat. Ii, her E Nunu A Totur karo keknen ruk arhe. He E Nut kakro pos ngam lua sir kim o keknen ruk endri kam hagam mor kmeharom mar e.

²⁴ Va endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus te, en her Endo E Nut Thim Orom Ka Msasaen he kmokpom kar, her mar ruk arhe ngat her mur el ngaro pkor ngaro svil ruk endruk kmikkiem e Yesus ko en kat tmur el ka vok ngang o mia, mar kam krong orom o ot kvat engnang a ho kngam a yoror. He ekam tok, o kerkeknen ruk ngam kaenen muk kam ngam muk mruo ekam mularo pkor ngaro svil kam tmar kim mar, her o kerkeknen ruk endruk ngat her yor kun mnam muk.

²⁵ He enang tok, ekam ko E Nunu A Totur ther en a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik ngang ngor, va ngruak kle smia karkar ekam E Nunu A Totur karo laek kmeharom karo svil ruk endruk mekam mekam tok kat.

²⁶ Ii, ngruak kolkol ekam E Nunu A Totur tuk tok, nang ngruak or kam mur kta hover mor mruo ko pum o mia ngaro kerok kat kam lo mur kael resik kun mnam mor tok. Ko a keknen to kam mrua hover mor tok, nam gi kaeharom mor kmeharom a kerkeknen to kam nho lkarhut mo ngor.

6

*Endruk Ngat Kor Mnam Mar Mang E Yesus He
Kmokpom Kar Ngak Mo Turang Ngar Pum Ngaro
Vnek*

1-2 He ekam tok koornopeik, kua svil kam havaeng nguk ruk mum smia kolkol ekam E Nunu A Totur te, enangthe tang mnam e Yesus ka ngaomevek na kaeharom a kerkeknen tang he kvuut, va muk ruk mum smia kolkol ekam E Nunu A Totur mguak kok mia rere kar a mhel to endo kam turang kam kta srim kat. Ii, mguak srim va mguaka vle kar a mhel to endo enang a sim re. Mguak mo turang muornopeik tok kam lol ngaro vnek. He ekam tok, mguer kais kmaottam e Yesus ka pos to a ngaenpaeir kam pis lmien ma mmok orom mula keknen to tok. Vanangko mgua sim ktua ngangreal ngang nguk kat, matok a kerkeknen to endo na kle gi mur kteknik ngang nguk mruo kmegom muk tok kat.

3 Mgua sim ktua ngangreal ngang nguk ko enangthe a mhel tang nap mrua hover en mruo kam mrua pat mang en mruo te, nam smia kolkol ekam E Nunu A Totur kir kim klenar, nangko lmien mang te, en nove, va a mhel to endo nam mrua kauyang en mruo tok.

4 Parem ko, langto langto mnam muk na kle ka ktar ka nho kun mnam en mruo na, kam mnor te, nam mia kolkol ekam E Nunu A Totur i o nop. Enangthe lmien tok, to endo yek, en tkais kam mrua hover en mruo ekam tok kam turang klenar. Nang en nak kor kam nho kun mnam o mia akuruk yok he lua kokheng ngar pum ngaro keknen to kle mrua hover en mruo pum ktakor tok.

5 Ii, naka ktar nho kun mnam en pum ktaro keknen mruo tok, ekam ko a mhel langto langto kta ngaeha mruo ta vle te, en naka ktar mrua nho

mang karo vnek mruo na.

⁶ Va mang endruk ngma patter muk, mguak kaeha vgum mar kam klang ngar mo tgoluk tigus ruk lyar.

⁷ Muak or kam mrua krong mularo vorngap mruo. Ko mut lo kais kam ngam slommok kim E Nut kalo keik e. Ko “Anito anito a mhel nam mrua ngam en mruo mang kam kavang kun mnam ka loot tete, va koknaik her a tomhel to arhe ner kle kta kol kat.”

⁸ Ii, kmikkiem a papat to tok, enangthe a mhel nam mrua ngam en mruo ekam ka vok karo svil mruo tete, kam tmar kim mar, va koknaik nera kol a yor he ka vok ner ngae ka ngti hak her vgum ka vok karo svil ruk endruk. Vanang a mhel to nam kle ktua ngam en mruo ekam E Nunu A Totur karo svil tete, va koknaik ner kle mi ktua kol a ktalhok to kam plong vle ko kim E Nut ngnik ngnik her vgum E Nunu A Totur tok kat arhe.

⁹ He ekam tok, mu or kam kapngan kmeharom o reha ruk lyar ngang o mia tete, ekam ko koknaik mnam a kolkha to E Nut tmur el ngang ngor, ngruera kol a ktalhok to endo gi. Ii, mguak gi kaenang a mhel to nam lua kapngan kmeharom karo reha ruk mnam ka loot ko ta paneng kam ttek, en kam lluol mnam.

¹⁰ He ekam tok, mguak vokom a mhel to mut kais kam turang orom a ngaeha to a yar, va muk gi, mguak kaeharom a ngaeha to endo ngang. Ii, vanang her sim kut endruk ngat kor mnam mar mang e Yesus he kmokpom kar arhe mguaka ktar orom mar kam turang ngar na, to endo yek, mguak kle kaeharom tok ngang o mia akuruk kat.

E Pol Tkaengorang IGalesia

¹¹ Mguak vokom kuaro rittiek mruo ruk endri gi moti tuk ko mar lvu laol va her gi dok e Pol mruo msim ko mur kaittiegom ko kero rhek ruk endri lgitige orom kua mur ktiek mruo kmen kua mamrung ngang nguk moti mnam kua hor ke gi mhe ta.

¹² O Yuda ruk ngma svil kam mrua hover mar mruo, her mar ruk arhe ngam kaenen mkor muk he o mia kam paam muk, muk kmel riring E Nut, En kmel muk kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik vgum a keknen to tok. Ii, vanangko ngam kaenen mkor muk tok, ekam ko ngam lua svil mang ngarlenar ruk o Yuda kam kol a regesal mang ngar vgum a her gi papat ta tuk te, a keknen to o mia kam gi kor mnam mar mang e Yesus tuk he kmokpom kar ko tyor engnang a ho, tis kmel o mia kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik.

¹³ Ii, si o mia ruk ngam kaikkiem a keknen to kam paam lurokol, mar ngat si kaikkiem a pos to endo, vanang o pos akuruk ngam kle lo sim kaikkiem mar kat e. To nngia ko ngam kaenen mkor muk kam sim kut kaikkiem a pos to kam paam lurokol? Ngam mi kut kaenen mkor muk tok, he nang mar kam mrua hover mar mruo te, ngat paam muk he, he kael muk kam ngamkhor kar o Yuda akuruk kat.

¹⁴ Dok ko ho lo kat kais hak kam kta hover dok mruo pum o vrong keknen ruk mo mmie e. Nove! Ngua mrua hover dok mruo, gi pum Ngoldaip to e Yesus Kristus ekam ko tyor mang ngor engnang a ho. Ii, va ekam ko tyor tok, va o keknen ruk mnam a mmie ta, ngaro serppak ngat kle kyor kun mnam

kuaro papat kat he. He ekam tok, kua serppak to mang ngar tyor kun mnam dok tok kat.

¹⁵ Ko alo keknen ri, endo kam paam lurokol va endo kam lua paam mar, nong ka serppak ngang ngin hak to tis kmel mor kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik e. Nove. Nangko a her gi papat atgiang ko ka serppak tis kmel mor kam vle la mmok ko pum E Nut kalo keik her a papat ta te, Ngoldaip mruo kam mur kaeharom mor, mor kam pis o gunngae.

¹⁶ He endruk ngaka kpom a papat to enda he kaikkiem mekam mekam, kua re orom mar te, E Nut na kaeharom ngaro vurkul kmongeik va na kael ka mamrung ngang ngar ko her mar ruk arhe E Nut karo mia ruk ta kilegem mar te, IIsrael. Yu!

¹⁷ To kam rum kuaro rhek ri, kua svil kam havaeng nguk te, klua svil mang a mhel tang kam kat kaen o vnek akor ngang dok kat e, ko kua vok ther el vellik he vgum endruk ngat kol a regesal mang dok ekam ko ko kor mnam dok mang e Yesus he kmokpom kar.

¹⁸ Yu! Koornopeik, kua ngarkie ngang Ngoldaip to e Yesus Kristus en kam ring ya mang nguk he kaeharom karo reha kun mnam mularo vurkul he. Lmien.

**E Nut Ka Meer Mang Ka Mokpom To A
Gunngar
The New Testament in the Sulka Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Sulka long Niugini**

copyright © 1997 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sulka

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-11-24

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

117b702f-17a4-534b-88e9-380b9e57e425